

YOSHLAR TARBIYASIDA GENDER MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING IJTIMOIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Adambayeva Nargiza Kadambayevna

Oriental universiteti, Tillar-2 kafedrası dotsenti

tel: 914245115

mail: mumtaz1980@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18677940>

Annotatsiya. Ushbu maqolada yoshlar orasida gender madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishning nazariy hamda amaliy jihatlari keng yoritiladi. Gender tenglik g'oyalarining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni, yoshlar ongida gender stereotiplarini bartaraf etish mexanizmlari va ta'lim tizimi orqali gender madaniyatini rivojlantirish masalalari ilmiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: gender madaniyati, gender tenglik, yoshlar, ta'lim tizimi, ijtimoiy institutlar, gender stereotiplari, tarbiya, ijtimoiy ong.

Аннотация:

В статье всесторонне анализируются теоретические и практические аспекты формирования и развития гендерной культуры среди молодежи. Особое внимание уделяется роли образования и социальных институтов в преодолении гендерных стереотипов и обеспечении гендерного равенства.

Ключевые слова: гендерная культура, гендерное равенство, молодежь, система образования, социальные институты, гендерные стереотипы, воспитание.

Abstract

The article provides an in-depth analysis of the theoretical and practical aspects of forming and developing gender culture among young people. Special attention is paid to the role of education and social institutions in overcoming gender stereotypes and promoting gender equality.

Keywords: gender culture, gender equality, youth, education system, social institutions, gender stereotypes, upbringing.

KIRISH

Zamonaviy jamiyat taraqqiyotida gender madaniyatini shakllantirish masalasi muhim ijtimoiy va ma'naviy ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yoshlar orasida gender madaniyatini rivojlantirish kelajak jamiyatining barqarorligi va adolatli rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Gender madaniyati tushunchasi ayollar va erkaklar o'rtasida teng huquqlilik, o'zaro hurmat va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillariga asoslanadi.

Bugungi kunda globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivoji va madaniyatlararo muloqot jarayonlari yoshlar ongiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, gender masalalariga ilmiy yondashuv, ularni tizimli o'rganish va amaliy choralar ishlab chiqish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Gender madaniyati — bu shaxsning jamiyatdagi gender rollari, huquq va majburiyatlar haqidagi bilimlari, qadriyatlari va xulq-atvor normalarining yig'indisidir. Ilmiy manbalarda gender madaniyati ijtimoiy ong shakli sifatida talqin etilib, u jamiyatning demokratik rivojlanish darajasini belgilovchi omillardan biri sifatida qaraladi [1].

Gender tenglik g'oyasi tarixan ijtimoiy taraqqiyot jarayonida shakllangan bo'lib, bugungi kunda xalqaro hujjatlar va milliy qonunchilikda mustahkamlangan. Biroq, amaliyotda gender stereotiplari va an'anaviy qarashlar yoshlar ongida saqlanib qolayotganligi kuzatiladi. Bu esa

gender madaniyatini shakllantirishda kompleks yondashuv zarurligini ko'rsatadi.

Ta'lim tizimi yoshlarning ijtimoiylashuvi va dunyoqarashini shakllantiruvchi muhim institut hisoblanadi. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida gender tenglik masalalarini o'quv dasturlariga integratsiya qilish yoshlar ongida tenglik va adolat tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi [2].

Pedagogik jarayonda interaktiv metodlar, muammoli ta'lim va loyiha asosida o'qitish texnologiyalaridan foydalanish gender madaniyatini oshirishda samarali natija beradi. Talabalarning gender masalalariga oid mustaqil fikrlashini rivojlantirish ularning ijtimoiy faolligini kuchaytiradi.

Yoshlar tarbiyasida gender madaniyatini shakllantirish zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim ijtimoiy-pedagogik vazifalaridan biri bo'lib, u shaxsning ijtimoiylashuvi, qadriyatlar tizimi hamda jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga moslashuv jarayoni bilan uzviy bog'liqdir. Ilmiy tadqiqotlarda gender madaniyati shaxsning ayollar va erkaklar o'rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni anglash, gender rollariga nisbatan tanqidiy yondashish, teng huquqlilik va o'zaro hurmat tamoyillarini qabul qilish hamda ushbu tamoyillarni kundalik hayot va ijtimoiy faoliyatda amaliy qo'llashga tayyorlik darajasi sifatida talqin etiladi. Aynan yoshlik davri shaxs ongida gender qarashlari, ijtimoiy stereotiplar va qadriyatlar shakllanadigan eng muhim bosqich bo'lib, bu davrda berilgan ijtimoiy-pedagogik ta'sirlar shaxsning keyingi hayotiy strategiyalariga, jumladan, kasbiy o'zini o'zi anglashiga, yetakchilik salohiyatiga, ijtimoiy faolligiga hamda oilaviy munosabatlarga uzoq muddatli ta'sir ko'rsatadi.

Ta'lim tizimi yoshlarning gender madaniyatini shakllantirishda yetakchi ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Ta'lim jarayonida gender tenglik tamoyillariga asoslangan pedagogik yondashuvni joriy etish yoshlarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirib, an'anaviy gender stereotiplarini qayta ko'rib chiqish va ularga ongli munosabat bildirish imkonini yaratadi. Genderga sezgir ta'lim muhiti yoshlar orasida o'zaro hurmat, tolerantlik va hamkorlik madaniyatini mustahkamlab, diskriminatsiya va ijtimoiy tengsizlikka qarshi barqaror ijtimoiy pozitsiyaning shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'quv dasturlariga gender masalalariga oid mavzularni integratsiya qilish, interaktiv metodlardan foydalanish va ochiq muloqotga asoslangan pedagogik muhitni yaratish yoshlarning gender masalalariga nisbatan faol va mas'uliyatli munosabatini shakllantiradi.

Oila shaxs tarbiyasining birlamchi ijtimoiy instituti sifatida yoshlarning gender madaniyatini rivojlantirishda alohida o'rin tutadi. Oiladagi gender munosabatlari, mehnat taqsimoti, qarorlar qabul qilish jarayonida tenglik tamoyillariga amal qilinishi yoshlar ongida gender madaniyatining barqaror shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi [3]. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilada teng huquqlilik, o'zaro mas'uliyat va hurmat muhitida tarbiyalangan yoshlar jamiyatda ham gender madaniyatiga mos xulq-atvorni namoyon etadi hamda ijtimoiy munosabatlarda adolat tamoyillariga amal qiladi.

Ijtimoiy-pedagogik amaliyotda gender madaniyatini shakllantirishda interaktiv va innovatsion metodlardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi. Treninglar, munozaralar, muammoli vaziyatlar tahlili, rolli o'yinlar va loyiha asosidagi faoliyat yoshlarning shaxsiy tajribasi orqali gender masalalarini anglashiga, o'z pozitsiyasini shakllantirishiga va ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi [4]. Bunday metodlar yoshlarni passiv bilim oluvchidan faol ijtimoiy subyektga aylantirib, ularning gender tenglik masalalarida ongli fuqarolik pozitsiyasini shakllantiradi. Shu bois yoshlar tarbiyasida gender madaniyatini shakllantirish

uzluksiz, tizimli va ko'p darajali ijtimoiy-pedagogik jarayon sifatida qaralib, u jamiyatning barqaror rivojlanishi, ijtimoiy adolat va demokratik qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Oila shaxs tarbiyasining dastlabki va eng muhim bosqichi hisoblanadi. Oiladagi gender munosabatlari, ota-onalarning qarashlari va xulq-atvori yoshlarning gender madaniyatini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ijtimoiy institutlar, xususan, ommaviy axborot vositalari va nodavlat tashkilotlar ham bu jarayonda faol ishtirok etishi lozim. Gender masalalariga bag'ishlangan ijtimoiy loyihalar, treninglar va targ'ibot tadbirlari yoshlar orasida ijobiy natijalar bermoqda. Bunday tashabbuslar gender tenglik g'oyalarini ommalashtirishda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, yoshlar orasida gender madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish uzluksiz, tizimli va ko'p bosqichli jarayon hisoblanadi. Ta'lim tizimida gender masalalariga oid maxsus kurslarni joriy etish, oilalarda gender tenglik tamoyillariga asoslangan tarbiyani kuchaytirish hamda ijtimoiy institutlar faoliyatini muvofiqlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Amaliy tavsiyalar sifatida, avvalo, ta'lim muassasalarida gender madaniyatini shakllantirishga yo'naltirilgan seminar va treninglar tizimini izchil ravishda kengaytirish maqsadga muvofiqdir, chunki bunday pedagogik tadbirlar yoshlarning gender masalalariga oid bilimlarini chuqurlashtirish, mavjud stereotiplarni tanqidiy tahlil qilish hamda teng huquqlilik tamoyillariga asoslangan ongli pozitsiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, yoshlar uchun mo'ljallangan ijtimoiy loyihalarni qo'llab-quvvatlash va ularni amalga oshirish jarayoniga yoshlarning bevosita jalb etilishi ularning ijtimoiy faolligini oshirib, gender tenglik g'oyalarini amaliy faoliyat orqali o'zlashtirish imkonini yaratadi. Bundan tashqari, ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalarda gender tenglik mavzusida ilmiy asoslangan, tarbiyaviy ahamiyatga ega va ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytiruvchi sifatli kontent yaratish yoshlar ongida gender madaniyatini shakllantirishning muhim omili bo'lib, u jamiyatda tenglik, adolat va ijtimoiy barqarorlik tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

References:

1. Connell R. Gender and Power. – Stanford: Stanford University Press, 2015.
2. UNESCO. Gender Equality in Education. – Paris, 2020.
3. Oakley A. Sex, Gender and Society. – London: Routledge, 2016.
4. Butler J. Gender Trouble. – New York: Routledge, 2018.